

УДК 378.015.31:17.022.1-053

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2022.1.25>

О. А. МКРТІЧЯН

доктор педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри теорії, технологій і методик дошкільної освіти,

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, м. Харків, Україна

Електронна пошта: mkrtychan79@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0003-4962-3631>

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНЯТ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ

У статті висвітлено теоретичні аспекти морального виховання дітей старшого дошкільного віку засобами художньої літератури. Авторкою визначено, що дошкільний вік є найважливішим етапом розвитку дитини. Доведено, що саме в такому віці дитина усвідомлено починає дізнаватися та сприймати навколишній світ, закладаються основи моральних цінностей, формуються почуття ставлення до себе й до оточення. Сучасна дошкільна освіта розвивається в принципово нових умовах введення державних вимог до структури програми дошкільної освіти, що будується на інтеграції освітніх галузей відповідно до вікових можливостей і особливостей вихованців. В статті одним з напрямів дошкільної освіти є виховання ініціативного, самостійного, активного громадянина з чітко вираженою позитивною позицією, здатного до постійного самовдосконалення. Однією зі складових такого процесу є морально-естетичне виховання дошкільнят. Дослідження вчених (Н. Басюк, О. Василенко, Є. Дихал, В. Кушнір, Р. Сопівник, І. Пижик, О. Лазарева, О. Михальчук, Л. Петренко) щодо морального виховання дітей старшого дошкільного віку, є надзвичайно важливі серед педагогічних розробок. Шляхами організації морального виховання дитини є залучення її до традиційної культури та літератури як найважливішої складової культурного розвитку. Проблемам використання художньої літератури в процесі виховання дошкільників присвячені роботи С. Лозинської, Л. Капусняк, Л. Петрук, Н. Черепані, Н. Русин. Реалізація завдань такого напрямку виховання ефективно здійснюється в процесі ознайомлення дошкільнят з художньою літературою як найважливішим компонентом культури, що покликана служити формуванню та розвитку моральної свідомості та вихованню особистості.

У статті схарактеризовано суть поняття «моральні якості особистості», визначено провідні психолого-педагогічні особливості розвитку дітей відповідно до таких критеріїв, як: образно-змістовний, емоційно-мотиваційний, дієво-практичний. Зазначено, що процес формування моральних якостей дитини-дошкільника є складним і залежним від широкого кола умов, саме перед вихователем ставляться завдання керувати глибинними процесами становлення дитячої особистості. Для успішного вирішення таких завдань необхідно посилити наукову роботу в галузі морального виховання дітей, організувати поглиблені педагогічні та психологічні дослідження. Доведено, що старший дошкільний вік є сенситивним для розвитку моральних якостей, діти ідентифікують себе з іншими людьми, персонажами казок; закладаються основи моральної поведінки та відносини, на основі яких дитина має навчитися розрізняти добро та зло, дружити, любити, висловлювати свої почуття та керуватися загальнолюдськими цінностями.

Ключові слова: моральність, діти дошкільного віку, естетичне виховання, художня література, культура.

Вступ. Дошкільний вік є найсприятливішим щодо морального виховання. Так, розширюються й перебудовуються взаємини між дитиною та дорослими й однолітками, ускладнюються види діяльності, виникають спільні дії з оточенням. Результатом морального виховання є поява, усвідомлення та затвердження в дитини певних якостей. Відзначимо, чим міцніше сформовані якості, чим менше відхилень від прийнятих в суспільстві норм у особистості, тим вище оцінка її моральної вихованості з боку інших.

Постановка проблеми. Зі стрімким розвитком життя й постійними змінами в суспільстві

загострююся проблеми морального розвитку молодого покоління. Адже економічні, політичні, екологічні та інші соціальні кризи – це закономірний і цілком зрозумілий наслідок морально-духовної кризи суспільства, особливо негативно це діє на наймолодше покоління. Формування основних моральних якостей розпочинається ще в дошкільному віці. Принципи гуманізму, добра, милосердя є основою формування всебічно розвиненої особистості з дошкільника. Тому одним з найважливіших завдань сучасної дошкільної педагогіки є прищеплення дітям найважливіших життєвих цінностей та пояснення їх суті [Zdanevych: 5991].

Аналіз попередніх досліджень. Філософи та педагоги продовжують досліджувати проблему морального виховання. Не зважаючи на спільні елементи в розумінні поняття «моральне виховання» існують відмінності.

Проблемами морального виховання займалася значна кількість сучасних учених. Дослідження науковців орієнтовані на моральне виховання та змістовні підходи в галузі морального виховання (Н. Басюк, О. Василенко, Є. Дихал, В. Кушнір, Р. Сопівник, І. Пижик, О. Лазарева, О. Михальчук, Л. Петренко). Аналіз досліджень учених надає підстави стверджувати, що в напрацюваннях учених суть поняття «моральне виховання» визначається як «моральний розвиток» або «моральна освіта». Зазначимо, що термін «моральне виховання» всебічне. Воно наявне в кожній галузі життєдіяльності людини. Всі прогресивні педагоги світу віддавали моральному вихованню одне з провідних місць. Більшість учених вважали, що основою морального виховання є розвиток її моральних почуттів [Басюк].

Метою статті є визначення суті поняття «моральне виховання», «моральні якості» як особливої форми суспільної свідомості та виду суспільних відносин, способу регуляції дій людини та вплив естетичного розвитку на виховання дошкільника.

Результати та дискусії. Ціннісне ставлення до життя забезпечує стійкий і гармонійний розвиток дитини. Тому, залучення дошкільнят до традицій сім'ї, норм є основним принципом виховання особистості.

Деякі вчені переконані, що «моральне виховання» – напрям виховної роботи, який реалізується в повсякденних моральних відносинах людей, тому розвивається моральне мислення й відповідальність. Варто зазначити, що моральне виховання є досить вдало реалізуються і в сім'ї, в ЗДО, позашкільній діяльності. Слід зазначити, що основним компонентом морального виховання є поняття морального почуття – емоційної реакції, стійкого емоційного переживання, й показником якого є моральна вихованість. Вона перетворюється у власну систему цінностей особистості, її можна простежити у різних галузях діяльності людини [Мкртічян: 248].

Розвиток морального виховання, на думку О. Вишневського, є важливим фактором для

становлення демократії в Україні, бо завдяки моральному відродженню можна досягти успіху у встановленні виховного процесу. Науковець акцентував увагу про обов'язкове намагання своєчасно надавати дитині моральну допомогу власним прикладом та порадою.

«Моральне виховання – організована взаємодія вихователя та дитини, основою якої є гуманістичні норми та принципи, а взаємні стосунки будуються в атмосфері взаємоповаги, взаєморозуміння, безкорисливого ставлення до оточення», зазначала О. Білоусова. Саме в таких умовах виховання людина сприймається як найвища життєва цінність [Білоусова : 165].

Цікаву характеристику моральному вихованню надавав В. Малахов, зазначаючи, що моральне усвідомлення себе не дозволяє людині забувати про свої свободи й права, миритися з приниженням людської честі й гідності. Основними завданнями моральної самосвідомості вчений визначає осмислення, регулювання та ретельне обмірковування моральних настанов людської суб'єктивності [Малахов].

К. Ушинський та С. Русова зазначали, що мораль – це все естетичне у відносинах між людьми. Учені визначали мораль, як сукупність принципів, норм і правил, які керують поведінкою особистості, встановлюючи зв'язок моральності та свободи в людині. Вони вважали, що моральність і свобода нерозривно пов'язані між собою, виокремлюючи такі складові: доброту, співпереживання, совість, прагнення щастя, прагнення досконалості, ідеали. Формувати моральну поведінку дитини необхідно починати змалку, в родині, поєднуючи моральні знання з найпростішими моральними діями [Головецька].

На думку І. Чорної, метою морального виховання є домінування суспільних відносин та духовних цінностей в процесі засвоєння дітьми моральних категорій, цінностей, принципів, ідеалів, які прийняті суспільством на рівні власних переконань, дотримання яких є повсякденною формою поведінки особистості [Чорна: 405].

Так, В. Сухомлинський розробив систему виховання щодо всебічного розвитку особистості, підкреслюючи, що моральність є складником у вихованні дитини. Важливо з дитинства виховувати почуття особистості, навчити її

зіставляти власні бажання з інтересами інших, зазначав учений-педагог [Рибалка].

Отже, моральне виховання – це цілеспрямований і послідовний вплив на всі сфери розвитку дошкільників, метою якого є формування моральних якостей. Моральність регулює почуття, бажання та поведінку людини відповідно до моральних принципів певного світогляду, відносини та дії дитини.

Також, А. Макаренко основні аспекти моральності вбачав у формуванні свідомості людини; вихованні почуттів, виробленні умінь і навичок поведінки. Педагог відводив вихованню свідомої дисципліни особливе місце (виховання мужності, характеру, почуття відповідальності). А. Макаренко зазначав, що дошкільнику необхідним є пізнання моральних норм в колективі, засвоєння яких породжує моральну активність, свідоме та відповідальне ставлення вихованця до своїх вчинків в атмосфері співробітництва та доброзичливості. Важливо виховувати у дитини почуття обов'язку, емоційне переживання особистості власної відповідальності. У педагогічній концепції А. Макаренка одне з центральних місць займає продуктивна праця як моральна категорія, що пов'язана з естетичним, політехнічним, фізичним та іншими аспектами виховання.

В процесі розвитку суспільства, історичних умов змінюється й розуміння поняття «моральні якості» – стійкі риси свідомості та поведінка людини, які розглядаються як риси характеру, що проявляються в ставленні особистості до інших людей, до суспільства, до своєї діяльності.

Поняття «моральна якість» вперше було спеціально виділено в давньогрецькій етиці Аристотелем, і суть полягала в підкресленні саме якостей особистості.

Упродовж століть учені характеризували моральні якості не тільки як властивості характеру, але й способи поведінки, що характерні для певного суспільства.

Доцільно виділити певну типологію якостей особистості, зокрема:

- колективістські: почуття солідарності та товариства, колективізм, відповідальність, свідомість і почуття обов'язку;
- гуманістичні: благородство, гуманність, довіра до людей, доброзичливість, тактовність,

чуйність, почуття власної гідності, скромність, гордість, простота;

- комплексні: моральна активність, самовідданість, справедливість, безкорисливість, незаздрісність;
- регулювання поведінки: відчуття честі, порядність, прямота, щирість, принциповість, правдивість, вірність.

Визначення моральних якостей є більш комплексним і складним, ніж визначення моральних норм. Немає певних вказівок на те, які дії дитина зобов'язана, а які не зобов'язана виконувати.

Доцільно зазначити види моральних якостей дошкільника:

1) якості, що виражають ставлення до Батьківщини: свідомість громадянського обов'язку, відданість Батьківщині, ненависть до її ворогів;

2) якості, які виражають ставлення до інших країн і народів: інтернаціоналізм, доброзичливість до всіх країн і народів, нетерпимість до расової та національної неприязні, культура міжнаціональних відносин;

3) якості, які виражають ставлення до праці: працьовитість, сумлінність, наполегливість, дисциплінованість;

4) якості, які виражають ставлення до громадської, приватної та особистої власності: чесність, економність;

5) якості, які виражають ставлення до природи: турбота про природу;

6) якості, які виражають ставлення до інших людей: гуманність, колективізм, демократизм, справедливість, благородство, милосердя, взаємодопомога, взаємоповага, турбота, чесність, правдивість, прямота, простота та скромність у спілкуванні, пунктуальність, почуття обов'язку, відповідальність, тактовність;

7) якості, які виражають ставлення до самого себе: принциповість, самокритичність, помірність.

Складовими моральних якостей є:

- моральні почуття,
- звички моральної поведінки,
- моральні уявлення (про добро, зло тощо).

Моральними якостями можна вважати такі риси (властивості) її свідомості та поведінки, що мають колективістську і гуманістичну спря-

мованість і засновані на добровільному виборі, спадкуванні громадській думці даного класу, соціальної групи.

Отже, формування моральних якостей дошкільника – складний процес, який залежить від певного кола умов. Вихователь керує процесами становлення дитячої особистості за допомогою посилення наукової роботи, організації педагогічних та психологічних досліджень, зосередження уваги на засвоєнні норм морального виховання, регулювання відношення дитини до дорослих, батьків і вихователів, до своїх однолітків.

Тому, необхідно визначити провідні психолого-педагогічні особливості розвитку дітей за критеріями:

Образно-змістовний критерій – уявлення щодо моральних якостей людини (правдивість, доброта, чесність, працьовитість, справедливість), але моральні знання дітей поки ще розрізнені.

У старшому дошкільному віці у дитини триває розвиток мислення, формуються уявлення про навколишній світ, про оточення, про себе, складається самооцінка. Норми моралі дошкільники опановують наслідуючи батьків. Дитина здатна розуміти та надавати оцінку своєму вчинку, проявляючи співчуття до оточуючих.

Психологи вважають, що одним з найважливіших новоутворень старшого дошкільного віку є виникнення в цей період внутрішніх моральних інстанцій. Формуючи моральні уявлення, потрібно навчити дітей усвідомлено підходити до явищ морального характеру. Вже з молодшого віку діти орієнтуються на прийняті моральні норми, а в старшому – дотримуються їх.

У дітей виникають психологічні передумови для формування різних моральних уявлень у свідомості малюка на основі певної послідовності вчинків, які направляються дорослими: висувається зразок моральної поведінки; повторення зразка; вироблення стереотипу поведінки вихованця, при якому він відчуває соціальну значущість морального вчинку; виникнення у дитини потреби спиратися на даний стереотип в подібних ситуаціях.

В дошкільному віці діти ще не мають життєвого досвіду, їм важко зрозуміти почуття та емоції іншої людини. Тому тільки за допомогою дорослих, які направляють дошкільників, діти

мають уявлення про моральні якості та вчинки. У цьому віці певну роль відіграє знання дитиною прислів'їв, приказок, казок, пісень, сучасних творів для дітей, в яких в художньо-образній формі виражені моральні якості: доброта, турбота про близьких, виконання обов'язків у родині, дбайливе ставлення до близьких, до природи, дружби. Від цього залежить наскільки у дитини багатий емоційно-лексичний словник.

З покоління в покоління передавалися жарти, коліскові, забавлянки тощо. Протягом багатьох століть народна творчість є допомогою для батьків і педагогів. У доступній формі для дітей дошкільного віку передається історія, культура країни, закладаються такі моральні якості, як чесність, доброта, працьовитість, співчуття, відповідальність тощо, висміююся та засуджуються брехня, лінь, безвідповідальність.

Емоційно-мотиваційний критерій – закріплення у дітей емоційно-чуттєвого досвіду співпереживання, чуйності. Формування у дошкільнят моральних якостей відбувається на основі розвитку в них вміння розрізняти стани дорослих і однолітків. Діти здатні розпізнавати переживання іншої людини за зовнішніми проявами, співпереживати емоціям іншої людини, здатні висловлювати своє емоційне ставлення, проявляти активне емоційне ставлення. Емоційна чуйність передбачає здатність людини виявляти, усвідомлювати та оцінювати ту обставину, що переживають оточуючі. Педагоги та психологи зазначають, що емоційну чуйність необхідно розвивати в процесі виховання. Можливість розуміння дитиною об'єктивного значення переданих норм і вимог закладена в основі формування у нього відповідного емоційного ставлення й здатності реалізувати це відношення в практичному досвіді.

Найефективнішим інструментом розвитку емоційної сфери, є казка. Вона безпосередньо пов'язана з розвитком емоційної чуттєвості, уміння співпереживати та співчувати герою художнього твору. Взаємозв'язок моральної свідомості й поведінки встановлюється, коли є реальна можливість проявити набуті моральні якості. Поступово, дотримуючись моральної норми та прояву відповідної моральної якості, поступаючись власними інтересами на користь іншої, дитина починає отримувати задоволення від того, що вчинила правильно.

Через емоційну включеність в сприйнятті художніх образів дитина набуває навиків емоційної чуйності, знаходить вміння з великою увагою, розумінням та співчуттям ставитися до радості чи смутку інших людей, бути чуйною та уважною до тих, хто поруч.

Дієво-практичний критерій – оволодіння моделями моральної поведінки в індивідуальній і колективній діяльності. Саме в поведінці, в практичній реалізації моральних якостей, в конкретних вчинках виявляється їх дієвість, найбільш чітко виступає їх змістовна сторона, яка відображає зв'язок суб'єктивних утворень у свідомості людини з об'єктивним світом. Поведінка та вчинки дитини перевіряють чи підтверджують міцність певної моральної якості, що їй передбачає накопичення певного досвіду. Дитина входить в світ соціальних відносин, засвоює елементарні моральні вимоги, привчається їх виконувати, що здійснюється, у відповідних віку видах діяльності. Старший дошкільник стає суб'єктом діяльності, опановує не тільки конкретними продуктивними діями, але й такими компонентами діяльності, як цілепокладання, самооцінка тощо.

Однак, доцільно зауважити, що старший дошкільник має можливість керувати поведінкою, відбувається формування почуттів не тільки на емоціях, але й використовуючи певні знання, правильні поняття про «добро», «зло», «справедливість» тощо. А в процесі роботи з художньою літературою забезпечується освоєння основних принципів світосприйняття та світоустрою.

Старший дошкільний вік є сенситивним для розвитку моральних якостей. Це період, коли діти здатні ідентифікувати себе з іншими людьми, персонажами казок; закладаються основи моральної поведінки та відносини, формується моральна вихованість дитини.

Таким чином, моральні якості – це поняття моральної свідомості, виділення типових рис поведінки людей (наприклад, правдивість, щедрість, скромність тощо).

Умовою розвитку моральних почуттів вихованців є створення саме дорослими (сім'я, оточуючі) життєрадісної обстановки безпосередньо навколо дитини. Виховуючи у дитини свідоме ставлення до своїх вчинків, вихователь розуміє причини певних дій дитини, вислуховує пояснення малюка та корегує їх в залежності від ситуації [Петренко: 148]. Зазначимо, що лише в результаті спільної роботи фахівця й вихованця формується особистість.

Висновки. Старші дошкільники мають уявлення про позитивні й негативні моральні якості, але ж вони не мають свого життєвого досвіду. Тому тільки за допомогою дорослих діти мають уявлення про моральні якості та вчинки. Дитяча художня література в цьому віці є гарним прикладом, в якій відображаються такі моральні цінності як турбота про близьких, виконання обов'язків у родині, дбайливе ставлення до близьких людей, до природи, значущість дружби.

Особливості емоційної сфери дошкільнят необхідно використовувати в розвитку емоційної чуйності на образи-носії моральних цінностей (співпереживання героям творів, вираження до них свого ставлення, прагнення наслідувати їх); формувати бажання проявляти емоційну чуйність до близьких та оточуючих. Тому основне завдання вихователя в роботі з дітьми полягає у взаємодії з батьками та створення сприятливих умов в групі.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо в обґрунтуванні формування морально-етичних цінностей майбутніх вихователів в умовах дистанційного навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Басюк Н. Моральне виховання дітей дошкільного і молодшого шкільного віку: погляди класиків і практика сьогодення. *Інклюзія в умовах професійної (професійно-технічної) освіти*. 2019. Житомир : ФОП «Левковець». С. 58–67.
2. Білоусова В. Теорія і методика гуманізації відносин старшокласників у позаурочній діяльності загальноосвітньої школи. К. : ІЗИН, 1997. 192 с.
3. Головецька Р., Колесник Л. Моральне виховання К. Д. Ушинського. Реалізація педагогічних ідей К. Д. Ушинського в освіті сьогодення : збірн. наук. праць молодих дослідників / за ред. О. Є. Антонової, В. В. Павленко. Житомир : ФОП Левковець Н. М., 2015. Випуск 3. С. 161–163.
4. Малахов В. А. Етика : курс лекцій. К. : Либідь, 1996. С. 182.
5. Мкртічян О. А. Формування готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності як психолого-педагогічна проблема. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 33. Том 2. С. 247–258.

6. Петренко Л. Основні напрями духовно-морального виховання дітей у закладах дошкільної освіти. *Витоки педагогічної майстерності*. 2021. Випуск 28. С. 146–152.
7. Рибалка В. В. Теорія виховання всебічно розвиненої, щасливої особистості та її практичне втілення у школі радості В. О. Сухомлинського. Теорії особистості у вітчизняній психології та педагогіці. Одеса, 2009. С. 202–226.
8. Чорна К. І. Основні компоненти виховання моральної самосвідомості зростаючої особистості. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2014. Вип. 18 (2). С. 404–412.
9. Zdanevych L. V., Syrova Y. V., Kolosova S. V., Pyvovarenko M. S., Kurhannikova O. O. Instilling the system of values in preschool children in the cultural and educational space. *Universal Journal of Educational Research*. 2020. 8 (11 B). P. 5991–5999.

REFERENCES

1. Basyuk, N. (2019). Moral education of preschool and primary school children: the views of the classics and the practice of today. *Inclusion in the conditions of professional (vocational) education*. Zhytomyr : FOP «Levkovets». 58–67. [in Ukrainian]
2. Bilousova, V. (1997). Theory and methods of humanization of relations of high school students in extracurricular activities of secondary school. K. : IZIN. [in Ukrainian]
3. Golovetskaya, R., Kolesnik, L. (2015). Moral education of K. D. Ushinsky. *Implementation of pedagogical ideas of K. D. Ushinsky in today's education*. In O. E. Antonova, V. V. Pavlenko. Zhytomyr : FOP Levkovets N. M. 3. 161–163. [in Ukrainian]
4. Malakhov, V. A. (1996). Ethics : course of lectures. K. : Lybid. [in Ukrainian]
5. Mkrtichian, O. A. (2020). Formation of readiness of future educators for professional activity as a psychological and pedagogical problem. *Current issues of the humanities*. Drohobych : Helvetica Publishing House. 33 (2). 247–258. [in Ukrainian]
6. Petrenko, L. (2021). The main directions of spiritual and moral education of children in preschool education. *The origins of pedagogical skills*. 28. 146–152. [in Ukrainian]
7. Rybalka, V. V. (2009). The theory of education of a comprehensively developed, happy personality and its practical implementation in the school of joy V. O. Sukhomlinsky. *Theories of personality in domestic psychology and pedagogy*. Odessa. 202–226. [in Ukrainian]
8. Zdanevych, L. V., Syrova, Y. V., Kolosova, S. V., Pyvovarenko, M. S., Kurhannikova, O. O. (2020). Instilling the system of values in preschool children in the cultural and educational space. *Universal Journal of Educational Research*. 8 (11 B). 5991–5999.

O. A. MKRTICHIAN

*Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Theory, Technologies and Methods of Preschool Education,
H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv, Ukraine
E-mail: mkrtychan79@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0003-4962-3631>*

RESEARCH ON THE PROBLEM OF PRESCHOOLERS' MORAL EDUCATION IN PEDAGOGICAL THEORY

The article highlights the theoretical aspects of moral education of older preschool children by means of fiction. The author determined that preschool age is the most important stage of a child's development. It is proved that at this age the child consciously begins to learn and perceive the world around him, the foundations of moral values are laid, feelings of attitude to himself and others are formed. Modern preschool education is developing in a fundamentally new environment of introducing state requirements to the structure of the preschool education program, which is based on the integration of educational sectors in accordance with the age capabilities and characteristics of students. In the article, one of the areas of preschool education is the education of enterprising, independent, active citizen with a clear positive position, capable of continuous self-improvement. One of the components of this process is the moral and aesthetic education of preschool children. Research of scientists (N. Basyuk, O. Vasylenko, E. Dykhal, V. Kushnir, R. Sopivnyk, I. Pyzhyk, O. Lazareva, O. Mykhalchuk, L. Petrenko) on the moral education of older preschool children is extremely important among pedagogical developments. Ways to organize the moral education of the child is to involve him in

traditional culture and literature as the most important component of cultural development. The works of S. Lozynska, L. Kapusnyak, L. Petruk, N. Cherepani, and N. Rusyn are devoted to the problems of using fiction in the process of educating preschoolers. The implementation of the tasks of this direction of education is effectively carried out in the process of acquainting preschoolers with fiction as the most important component of culture, designed to serve the formation and development of moral consciousness and education of the individual.

The article characterizes the essence of the concept of «moral qualities of personality», identifies the leading psychological and pedagogical features of children's development in accordance with such criteria as: figurative, emotional, motivational, effective and practical. depending on a wide range of conditions, it is the educator who is tasked with managing the deep processes of formation of the child's personality. To successfully solve such problems it is necessary to strengthen scientific work in the field of moral education of children, to organize in-depth pedagogical and psychological research. It is proved that the senior preschool age is sensitive to the development of moral qualities, children identify themselves with other people, characters of fairy tales; the foundations of moral behavior and attitudes are laid, on the basis of which the child must learn to distinguish between good and evil, make friends, love, express their feelings and be guided by universal values.

Key words: morality, preschool children, aesthetic education, fiction, culture.